

Fonetika ir kirčiavimas

3

Taisyklingos tarties reikalavimai ir svarbiausios
kirčiavimo taisyklės

Veiksmažodžių kirčiavimas

Kirčiavimo įgūdžių įtvirtinimas

Skyriaus apibendrinimas

Taisyklingos tarties reikalavimai ir svarbiausios kirčiavimo taisyklės

— Mokymosi tikslai

Išmoksite praktiškai taikyti taisyklingos tarties reikalavimus ir pagrindines kirčiavimo taisykles.

— Stebime

Perskaitykite mikrobiologės Giulios Enders knygos „Žarnyno žavumynai“ ištrauką ir atsakykite į klausimus, atlikite užduotis.

Po mūsų oda ištisai kažkas dėdasi: tēka, pumpūoja, siurēbia, gniūžia, pratrūka, remontūoja ir stāto iš naujo. Visā išmaniū ōrganū komānda bendradarbiūja taip tobulai ir veiksmingai, kād suāugusiam žmōgui peř vālandā reikia maždaug tiek energijos, kiek šimto vātų elēktros lempūtei.

1. Daugelis pasaulio kalbų turi pastovų kirtį, kai visada kirčiuojamas pirmasis (latvių, estų, čekų) arba priešpaskutinis (lenkų) skiemuo. Lietuvių, rusų, anglų kalbose kirčiuotas gali būti bet kuris skiemuo. Žiūrėdami į tekstą suskaičiuokite dviskiemenius ar daugiaskiemenius žodžius, kurių kirtis yra gale, priešpaskutiniame ar tolesniame nuo galo skiemenyje.
2. Nustatykite, kuriame skiemenyje žodžiai kirčiuojami dažniausiai.
3. Kurie iš šių skiemenų tariami trumpai ir ilgai? Kokiais kirčio ženklais pažymėti trumpieji ir ilgieji skiemenys? Kodėl ilgieji skiemenys kirčiuojami trejopai?

— Aiškinamės

Sakytinei kalbai svarbu gera tartis ir taisyklingas kirčiavimas. Todėl kalbėdami ir skaitydami viešai stenkitės taisyklingai kirčiuoti ir laikykitės tarties reikalavimų.

Prieš pradėdami kartoti svarbiausius tarties reikalavimus, prisiminkite, ką apie kirčiavimą sužinojote žemesnėse klasėse. Pradėkite nuo kirčio apibrėžimo. Žodžio **kirtis** – tai raiškesnis vieno skiemens ištartimas. Jis padeda skirti žodžius: *kalbà – kal̃ba, mēs – mēs̃, plāutis – plaūtis*, ar jų formas: *trīs – tr̃ys, māmą – su mamà, gūli – gul̃i*. Ryškesnis skiemuo vadinamas **kirčiuotu**. Kirčiuoti **trumpieji skiemenys** tariami trumpai ir žymimi kairiniu kirčio ženklu: *k̃itas, kitàs*. Kirčiuoti **ilgieji skiemenys** tariami ilgai, tačiau skirtingai, nes turi dvi priegaides: *klāusimas – klaūsymas*. Jei stipriau ištariama skiemens pradžia, priegaidė yra **tvirtapradė**. Ji dažniausiai žymima dešiniu kirčio ženklu: *klāusimas, laisvė*. Tik dvigarsių *il, im, in, ir* ir *ul, um, un, ur* ar tarptautinių žodžių *ol, om, on, or* tvirtapradė priegaidė žymima kairiniu kirčio ženklu: *p̃ilnas, k̃urm̃is, f̃ondas*. Jei stipriau ištariama skiemens pabaiga, priegaidė yra **tvirtagalė**. Ji žymima riestiniu kirčio ženklu: *klaūsymas, laĩvas*.

Kirčiuotų skiemenų pagrindas								
Trukmė	Trumpasis	Ilgasis						
Tarimo būdas	Trumpasis	Tvirtapradis				Tvirtagalis		
Kirčio ženklas	Kairinis	Dešininis		Kairinis	Riestinis			
Skiemens pagrindas	a	q	ai, au	al, am, an, ar		a, q	ai, au	al, am, an, ar
	e	ę	ei, ie	el, em, en, er		e, ę	ei, ie	el, em, en, er
		ė				ė		
	i	y, j			il, im, in, ir	y, j		il, im, in, ir
	u	ū, ū	uo		ul, um, un, ur, ui	ū, ū	uo, ui	ul, um, un, ur
	o	o			ol, om, on, or	o		
Pavyzdys	sofà	lòva	láisvė	kálnas	ìlgas, kòlba	nāmas	vaĩkas	vaĩgis

Prisiminkite būtiniausias taisyklingos tarties reikalavimus.

Pagrindiniai taisyklingos tarties reikalavimai	
Tarties reikalavimas	Pavyzdys
Skirti trumpuosius balsius nuo ilgųjų kirčiuotuose ir nekirčiuotuose skiemenyse.	<i>ràstų – rãstų, siùsti – siũsti, sòdq – sòdq, sùnùs – súnūs, gývas – gyvūnas, režìmas (valdymo forma) – režìmas (brėžimas)</i>
Skirti balsius e, ė, o nuo sutaptinių dvibalsių ie, uo kirčiuotuose ir nekirčiuotuose skiemenyse.	<i>rėkia – riekia, grėbti – griebti, senq – sienq, pešimas – piešimas, odq – uodq, kopimas – kuopimas</i>
Skirti dvibalsių ir mišriųjų dvigarsių tvirtapradę priegaidę nuo tvirtagalės.	<i>áušta – aũšta, ántis – ańtis, várpas – vaĩpas, vérsiu – veĩsiu, kéltis – keĩtis (pėdos pakilimas)</i>

Tarties reikalavimas	Pavyzdys
Laikytis kietųjų ir minkštųjų priebalsių tarimo taisyklių: c, l tariami minkštai prieš e, ė, i ir kitus minkštuosius priebalsius, bet kitur – kietai.	<i>koncertas, procesas, smulkmėna, smulkmė, šašlykas – caras, asfaltas, paltus, palto</i>

Rengiantis kalbėti viešai pravartu prisiminti vieną iš svarbiausių lietuvių kalbos kirčiavimo taisyklių – **priešpaskutinio skiemens taisyklę**. Jeigu priešpaskutinis (antrasis nuo galo) skiemuo yra trumpasis arba tvirtagalis, tai žodžio gale kirčiuojame:

- daugiskaitos galininką,
- vienaskaitos įnagininką su vienskiemene galūne *-(i)a, -e, -(i)u*,
- vienaskaitos vietininką su vienskiemene galūne *-e*,
- vienaskaitos vardininką su galūne *-a*.

Pažiūrėkite į lentelę, kaip kirčiuoti antros ir ketvirtos kirčiuotės žodžių *dokumeñtas* (2), *peĩlis* (2), *gėlė* (4), *pastà* (2) minėtus linksnius.

Priešpaskutinio skiemens taisyklė				
Atraminė forma (Vns. V., G.)	Dgs. G. (kq?)	Vns. Įn. (kuo?)	Vns. Vt. (-e) (kur?)	Vns. V. (-a) (kas?)
<i>dokumeñtas</i>	<i>dokumentùs</i>	<i>dokumentù</i>	<i>dokumentė</i>	
<i>peĩlis</i>	<i>peiliùs</i>	<i>peiliù</i>		
<i>gėlė</i>	<i>gėlės</i>	<i>gėlė</i>		
<i>pàstq</i>	<i>pastàs</i>	<i>pastà</i>		<i>pastà</i>

Ši taisyklė netaikoma, jei kaitomojo pirmos arba trečios kirčiuotės žodžio priešpaskutinis skiemuo yra tvirtapradis: *vókas* (3) – *vókus, su vóku; síelq* (1) – *síelas, su síela*.

Remiantis **žodžio galo taisykle**, kirčiuotas paskutinis žodžio skiemuo, kurio pagrindą sudaro ilgasis balsis arba dvigarsis, dažniausiai tariamas tvirtagališkai ir žymimas riestiniu kirčio ženklu (*gerklė, plaukaĩ, miškũ, dubuõ*). Tik daugiskaitos naudininkas žodžio gale turi tvirtapradę priegaidę (*mokiniáms*).

Jei dėl kirčiavimo abejojate, pasitikrinkite žodynuose. Ten nurodomos **kirčiuotės** 1, 2, 3 (3^a, 3^b), 4, pvz.: *výras, síena* (1), *bátas, rankà* (2), *lángas, galvà* (3), *mĩškas, dainà* (4). Remdamiesi šiais modeliais galite kirčiuoti kitus žo-

džius: *raňkoje* – *vãzoje* (2), *su gálva* – *su Líetuva* (3^a), *gálvas* – *pãtarles* (3^b). Kirčiavimą galima patikrinti ir elektronine kirčiuokle <http://donelaitis.vdu.lt/>.

— Įtvirtiname

1 Taisyklingai perskaitykite žodžių poras ir paaiškinkite žvaigžduote pažymėtų porų tarimą.

Mūšis – mūšis, línas – lýnas, pajuto – pójūtis, pasùko – pósukis, užkàsti – užkásti*, iňdas – ñndas (tautybė), šildo – šíltas, ñlginti – ñlgis, mĩnti (pedalus) – miňti (mįslę), gĩnti (šalį) – giňti (šalin), láisvė – laĩšvas, kláusimas – klaũsymas, sáulė – Saũlius*, káltas – kaĩltas, senėlė – sienėlė, siekĩmas – sekĩmas*, sėka – sėkme, vėja – véjas, vienódas – vienuólis, óbelį – obuolỹs*, vilkas – vilke*, páltas – pálte, smũlkus – smũlkmė, Váldas – Válius.

2 Nurodykite šių žodžių kirčiuotus skiemenis. Kurie kirčiuoti skiemenys yra trumpieji, kurie ilgieji? Kas sudaro jų skiemens pagrindą? Kokiu kirčio ženklu jį reikia žymėti?

Kirmėlė, smegenys, dukters, visų, jaunas, jausmas, savo, telefonas, tikras, dovana, eina, visiems.

3 Garsiai perskaitykite Giulio Enders knygos „Žarnyno žavumynai“ ištrauką ir atlikite užduotis.

Kas sekundę inkstai kuo švariausiai filtruoja žmogaus kraują – kur kas geriau už kavos filtrą – ir dažniausiai jie dirba tą darbą visą gyvenimą. Mūsų plaučiai suprojektuoti taip gudriai, kad iš tiesų energiją naudojame tik įkvėpdami. Iškvėpiame tiesiog savaime. Jei būtume permatomi, pamatytume, kaip gražiai jie atrodo: tarsi prisukamas automobiliukas stambiu planu, ir dar toks minkštas ir plautiškas. Tuo metu, kai kažkuris iš mūsų sėdi sau mintydamas: „Niekas manęs nemylė“, širdis dirba jam septyniolikatūkstantąją visos paros pamainą, – ir po tokių minčių ji tikrai turi teisę pasijusti ignoruojama.

3.1. Paryškinti žodžiai turi tvirtapradę priegaidę. Sukirčiuokite juos. Kurį dvigarsio dėmenį pažymėsite dešiniuoju, kurį kairiniu kirčio ženklu?

3.2. Žvaigždute pažymėti žodžiai turi tvirtagalę priegaidę. Sukirčiuokite juos. Kurį dvigarsio dėmenį pažymėsite riestiniu kirčio ženklu?

3.3. Paskutiniame sakinyje sukirčiuokite visus žodžius, kirčiuojamus gale.

4 Sukirčiuokite junginiuose esančių žodžių linksnius. Kur galite, taikykite priešpaskutinio skiemens taisyklę. Priegaidė atraminėje formoje pažymėta.

Riebalų bõmba – kaĩba apie riebalų bombas; liũdną ir tỹlų baĩsą – girdėjau vien liũdnus ir tylius balsus; didĩngas žỹgis – pasakojo apie didingus žygius, tókį pãtį žiũrõvą – prisiminė tokius pačius žiũrovus; svarbũs kláusimai – aptarė svarbius klausimus.

Apsaugĩnis tiňklas – gaubia apsauginiu tinklu; tarptautĩnė konfe-reñcija – supažindino su tarptautine konferencija; puõšnų kostiũmą – pasipuošė puošniu kostiumu; kíetas grumĩstas – padengė kietu grumstu; septiĩntas troleibũsas – važiavo septintu troleibusu.

Virškinimo trãktas – atsiranda virškinimo trakte; organĩzmas – lieka organizme; uždaras pasitarĩmas – dalyvavau uždarame pasitarime; visas projèktas – mátoma visame projekte; katalõgas – ieškojo katalogė.

Imũninę sistèmą – veikiama imuninė sistema; ižũlią karikatũrą – nupieštą ižũli karikatūra, viẽną turbĩną – nesisuka viena turbina.

5 Prisiminkite, kad vardažodžių kirčiuotės nustatomos pagal daugiskaitos naudininko ir galininko kirčio vietą. Iš pasirinkto teksto išrašykite sakinių su 1, 2, 3, 3^a, 3^b, 4 kirčiuotės žodžiais. Sakinius padiktuokite draugui ir paprašykite tuos žodžius sukirčiuoti. Kartu aptarkite kirčiavimą.

— Apibendriname

6 Perskaitykite tekstą, parengtą pagal knygą „Žarnyno žavumynai“, ir atsakykite į klausimus, atlikite užduotis.

Visi norime apsisaugoti nuo nematomų pavojų (2). Skaitydami laikraščius* ir žurnalus* sužinome apie gripo virusus*, viskam (1) atsparius* mikrobų* ar kitokius (1) skandalus*. Susidūręs su krize*, vienas valgo salotas* (plg. salõtą), kitas prausiasi po dušu*, trečias internete* ieško

dezinfekcinių **valiklių**. Žmonės baimę priima skirtingai. Smerkti jų elgesį (3^b) būtų paprasčiausia, bet svarbiau suprasti, iš kur kyla toji baimė.

Iš baimės kilusi higiena* (plg. higiėną) stengiasi viską nuvalyti arba nužudyti. Nelabai žinome, ką valyti, bet galvojame veikiau apie blogus (4) dalykus* (plg. dalỹkas). Tačiau *de facto*¹ nuvalome viską – ir tai, kas bloga, ir tai, kas gera. Juk 95 procentai bakterijų nepavojingos (1). Kuo aukštesni higienos standartai, tuo daugiau alerginių ligų. Net ir blogosios bakterijos gali išeiti į naudą, kol organizme* su

jomis vyksta **treniruotės** (2). **Pavojinga** tik tada, kai bakterijų atsiranda per daug, kai jos randa tobulas (3^a) sąlygas (3^a): uždara patalpą, drėgną **šilumą** ir **virtuvę** (2) retsykiais skaniai pavalgyti. Primiñsiu keturis būdus* (plg. būdas), kurie neleis bakterijoms veistis: plovimą, džiovinimą, valymą ir tinkamos (3^b) **temperatūros** (2) **palaikymą**.

- 6.1. Pirmame sakinyje nustatykite kirčiuotus trumpuosius ir ilgusius skiemenis.
- 6.2. Remdamiesi kirčiuote sukirčiuokite žodžių formas, esančias tekste.
- 6.3. Kurie žvaigždute pažymėti žodžiai paklūsta priešpaskutinio skiemens taisyklei? Sukirčiuokite juos.
- 6.4. Paskutiniame sakinyje raskite žodžius, turinčius tvirtagalę priegaidę. Kuriems žodžiams taikėte žodžio galo taisyklę?
- 6.5. Nustatykite paryškintų žodžių priesagas. Pasakykite daugiau tokią priesagą turinčių žodžių.

¹ **De facto** (lotyniškai de facto – iš tikrųjų) – posakis, reiškiantis faktinę situaciją, realybę.

— Mokymosi tikslai

Mokysitės kirčiuoti asmenuojamuosius žodžius ir priešdėlinius veiksmažodžius.

— Stebime

Perskaitykite svarstymus apie draugystę ir atsakykite į klausimus, atlikite užduotis.

Niekas **nenori** gyventi be draugų. Nors ir turėtų visas gėrybes, ilgainiui draugystės trūktų. **Nenoriu** likti be draugų ir aš. Bičiuliais **vadinu** tuos, su kuriais užaugau, daug patyriau ir išgyvenau. Šiandienos žmonės vis dažniau draugais **vadina** tuos, kurie elektroninėje erdvėje išdrįsta spustelti mygtuką: „ pridėti prie draugų“, o „draugystės“ sąvoką vien sieja su bendramoksliais arba laisvalaikio kompanija. Ką tu **vadini** savo draugais? Ko **nenori** prie jų priskirti?

- Šiuose sakiniuose kartojami du asmenuojamieji veiksmažodžiai *vadinti* ir *nenorėti*. Nustatykite jų laiką, skaičių ir asmenį.
- Kuris iš besikartojančių žodžių kirčiuojamas nepastoviai? Persirašykite į sąsiuvinį visas formas. Kirčiuotus skiemenis nuspalvinkite skirtingai: viena spalva kamiene, kita – galūnėje.
- Kuris iš žodžių turi pastovųjį kirtį? Persirašykite į sąsiuvinį visas formas. Kirčiuotą skiemenį nuspalvinkite. Aptarkite pastebėtą kirčiavimo dėsnį.

— Aiškinamės

Veiksmažodžių kirčiavimas nesudėtingas. Asmenuojamiems veiksmažodžiams tinka priešpaskutinio skiemens taisyklė, kurią devintoje klasėje mokėtės taikyti vardažodžiams. Jeigu priešpaskutinis (antrasis nuo galo) skienu yra trumpasis arba tvirtagalys, tai kirtis šoka į galūnę:

- esamojo laiko vienaskaitos 1-ajame ir 2-ajame asmenyje,
- būtojo kartinio laiko vienaskaitos 1-ajame ir 2-ajame asmenyje.

Pažiūrėkite į lentelę, kaip kirčiuoti žodžių *nėšti*, *laikyti*, *sukti* minėtas formas.

Priešpaskutinio skiemens taisyklė			
Skaičius	Vienaskaita		
Laikas	Esamasis		
Asmuo	3 (atraminis)	1	2
Pavyzdys	<i>nėša</i>	<i>nešù</i>	<i>neši</i>
	<i>laiko</i>	<i>laikaũ</i>	<i>laikai</i>
	<i>sùka</i>	<i>sukù</i>	<i>suki</i>
Laikas	Būtais kartinis		
Asmuo	3 (atraminis)	1	2
Pavyzdys	<i>nėšė</i>	<i>nešiaũ</i>	<i>nešeĩ</i>
	<i>laikė</i>	<i>laikiaũ</i>	<i>laikeĩ</i>
	<i>sùko</i>	<i>sukaũ</i>	<i>sukai</i>

Ši taisyklė netaikoma, jei kaitomojo žodžio priešpaskutinis skienu yra tvirtapradis (*dainuoja* – *dainuoju*, *dainuoja*) ar kirčiuotas tolesnis negu priešpaskutinis skienu (*gárbina* – *gárbinu*, *gárbini*).

Remiantis šia taisykle, lengva nustatyti ne tik kirtio vietą įvairiose žodžio formose, bet ir antrajame nuo galo skiemenyje kirčiuotų asmenuojamųjų žodžių priegaidę. Jeigu kirtis pastovus, priegaidė yra tvirtapradė: *bėgu*, *bėgi* – *bėga*; *mýliu*, *mýli* – *mýli*; *gróju*, *gróji* – *grója*. Jeigu kirtis šokinėja, priegaidė yra tvirtagalė arba skienu trumpas: *pykaũ*, *pykaĩ* – *pýko*; *buvaũ*, *buvaĩ* – *bùvo*.

Dauguma **bendraties priesagų** yra tvirtapradės: *juokáuti*, *gyvénti*, *budėti*, *skaitýti*, *miegóti*, *dainúoti*, *gaminti*. Visos veiksmažodžio **išvestinės** asmenuojamosios formos yra padarytos iš bendraties. Jos išlaiko kirtio vietą ir priegaidę: *draugáuti* – *draugáudavo*, *draugáusiu*, *draugáutu*, *draugáuk*. Tik būsimąjo laiko 3-iojo asmens forma kirčiuojama pagal žodžio galo taisyklę ir visada bus tvirtagalė, jei tariama ilgai: *draugaũs*, *skaitýs*, bet *lýti* – *lìs*, *supúti* – *supùs*.

Atskirai reikia aptarti kai kurių **priešdėlinių veiksmažodžių** kirčiavimą. Kartais jų priešdėlis yra kirčiuojamas (*pérneša*, *àtkuria*, *sùpila*, *nùsuka*), o kartais ne (*padainuoja*, *atgràso*, *iškláusia*). Veiksmažodžiai su priešdėliu *per-* visada kirčiuojami priešdėlyje: *pérkelti*, *pérkelia*, *pérkėlė*. Įsidėmėkite, kad esamojo laiko veiksmažodžiai su galūne *-ia*, turintys tvirtagalę šaknį be balsių kaitos, kirtio į priešdėlį neatitraukia: *neplaũkia* (*neplaũkti*, *nèplaukė*), *papuõšia* (*papuõšti*, *pàpuoše*). Veiksmažodžių, turinčių balsių kaitą, kirčiuojamas priešdėlis: *àtremia* (*rėmia*, *rėmė*).

Priešdėlinių veiksmažodžių su galūne <i>-ia</i> kirčiavimas			
Žodžio sudėtis	Priešdėlis	Šaknis (~)	Galūnė
Schema	└	┌	□
Pavyzdys	<i>pa</i> <i>su</i> <i>at</i> <i>nu</i>	<i>ruõš</i> <i>riėč</i> <i>plaũk</i> <i>piėš</i>	<i>ia</i>

Jeigu sunku nustatyti veiksmažodžių priegaidę, reikia pasitikrinti žodynuose, kur rasite tris pagrindines (bendraties, esamojo ir būtojo kartinio laiko trečiojo asmens) formas. Patartina veiksmažodžių kirčiavimą tikrintis naudojant ir elektroninę kirčiuoklę.

— Įtvirtiname

1 Sukirčiuokite esamojo ir būtojo kartinio laiko veiksmažodžius. Priegaidė atraminėje formoje pažymėta.

Dąžo – dažau, dažai; kląusia – klausiu, klausi; klaūso – klausau, klausai; mýli – myliu, myli; mėgsta – mėgstu, mėgsti; kviēčia – kviečiu, kvieti; mąsto – mąstau, mąstai; dūsta – dūstu, dūsti; výsto – vystau, vystai; nuomoja – nuomuju, nuomoji, žiūri – žiūriu, žiūri.

Gýrė – gyriau, gyrei; baigė – baigiau, baigėi; sėdėjo – sėdėjau, sėdėjai; kėlė – kėliau, kėlei; stūmė – stūmiau, stūmei; skėlbė – skelbiau, skelbei; ruošė – ruošiau, ruošėi; grójo – grojau, grojai; liētė – liečiau, lietei, pýko – pykau, pykai.

2 Remdamiesi atvirkštine priešpaskutinio skiemens taisykle, sukirčiuokite šių žodžių atramines formas.

Brėžiu, brėži – brėžia; paneigiù, paneigi – paneigia; gýniau, gýnei – gynė; įteikiù, įteiki – įteikia; nebaigiù, nebaigi – nebaigia; liūdžiù, liūdi – liūdi; tūnau, tūnai – tūno; šluoju, šluoji – šluoja; puošiu, puoš – puošia; klūpau, klūpai – klūpo; gúodžiau, gúodei – guodė; pažįstu, pažįsti – pažįsta; tylėjau, tylėjai – tylėjo, šóviau, šóvei – šovė, tyliù, tyli – tyli, bėgau, bėgai – bėgo.

3 Perskaitykite humoristo Juozo Erlicko eilėraštį „Jei nėra, tai nėra“ aiškiai tardami garsus ir atlikite užduotis.

Jėi kambarỹ nėrà kėdės –
Taĩ niėks aĩt jōs iĩ nesėdės.
Jėi kambarỹ nėrà nė stālo –
Aĩt jō niėks nestatỹs bokālo.

Jėi kambarỹ nėrà iĩ lūbų –
Neklāidžios mūsė teĩ nutūpus.
Jėi kambarỹ nėrà nėt sėenos –
Neatsiremĩs ĩ jā nė vėinas.

Jėi kambarỹ nėrà grindų
Aĩt jū kreidā nepiėši tū.
Ō jėi bė dūrų kambarỹs
Taĩ nepabelĩs niėks ĩ durĩs.

Jėi kambarỹ nėrà žmogaūs –
Taĩ niėks sù juō ir nedraugaūs.
Ō jėigu kambario išvĩs nėrà –
Taĩ rėiškia: niėks jō niėkad iĩ nerās.

- 3.1. Išrinkite būsimojo laiko formas. Nustatykite jų asmenį, šalia parašykite bendratį ir sukirčiuokite. Kodėl kai kurios būsimojo laiko 3-iojo asmens formos neišlaiko bendraties priegaidės?
- 3.2. Sukirčiuokite išrinktų veiksmažodžių liepiamosios nuosakos 2-ąjį asmenį. Kuo remdamiesi kirčiavote?
- 3.3. Žodyne nurodoma, kad žodis „lūbos“ (4, 2) gali būti kirčiuojamas dvejopai. Kurį kirčiavimo variantą antrame posme pasirinko poetas? Atsakyką pagrįskite.

4 Taisyklingai perskaitykite veiksmažodžius, kurie šnekamojoje kalboje dažnai kirčiuojami priešdėlyje. Atsakykite į klausimą ir atlikite užduotis.

Paneigia, apleňkia, sukviēčia, įveikia, papuošia, išsiuňčia, atsiskleĩdžia, suteikia, nebaigia, pateikia, nežaidžia, atkreipia, apreňgia, atsiliēpia, pašaũkia.

- 4.1. Kaip kirčiuojamas šių veiksmažodžių esamojo laiko vienaskaitos 1-asis ir 2-asis asmuo?
- 4.2. Iš pateikto žodžių sąrašo išsirinkite veiksmažodžių ir su esamojo laiko formomis sugalvokite septynis anketinius klausimus, pvz., *Ką darai, kai pašauki / nežaidi / aplenki ...?*
- 4.3. Dirbdami poromis pasinaudokite klausimais ir paprašykite draugo į juos atsakyti. Įvertinkite, ar priešdėlinius veiksmažodžius draugas kirčiuoja taisyklingai.

— Apibendriname

5 Visame pasaulyje išplitusios „Arkos“ bendruomenės namuose kartu gyvena protiškai neįgalūs ir sveikieji žmonės. Jie priima vieni kitus kaip dovaną. Raiškiai perskaitykite „Arkos“ įkūrėjo Žano Vanjė atsakymus į žurnalisto klausimus. Atlikite užduotis.

I žurnalisto klausimas.

Atsakymas. Draugystė yra turtas. Ji atveria širdis. Draugaudamas aš pats išsiskleidžiu. Aš suteikiu draugui saugumo. Kviečiu rizikuoti ir teikiu galimybę būti drąšiam. Tiesa, jauni žmonės kartais **užsiskleindžia**. Gerai jaūsdamiesi tarp draugų jie pasislepia nuo suaugusiųjų. Kartais, laikydamiesi nuošaliai, jie slepia nusivylimus.

II žurnalisto klausimas.

Atsakymas. Paauglystėje jauni žmonės ruošiasi palikti įgytą šeiminių žemę ir ieško, kur galėtų išsiskirti. Šį laikotarpį reikia **pereiti** pačiam ir rasti savojo gyvenimo prasmę. Tėvai neretai iš vaikų girdi: „Ieškau* gyvenimo idealo, siekiu* to, kas tobula, aš jus palieku* ir išvykstu* gyventi savarankiškai.“ Vieni jauni žmonės, pasiryžę paaugoti savo asmeninį komfortą, ištraukia į kilnią veiklą, kiti nori įvesti daugiau tvarkos ir įsipareigoja organizuotam judėjimui, o treči užsiveria, praradę viltį ką nors nuveikti.

III žurnalisto klausimas.

Atsakymas. Man asmeniškai labai pasisekė. Kai buvau trylikos, panorau stoti į jūrų karininkų mokyklą. Tėtis pasakė: „**Pasitikiu** tavi mi – jei nori*, įgyvendink savo svajonę.“ Tik vėliau supratau*, kad šis pritarimas **įkvėpė** mane gyvenimui. Būčiau tikrai nesipriešinęs kvietimui **palaukti**. Tėčio pasitikėjimas manimi **sutvirtino** mano pasitikėjimą savimi. Galėjau* tvirtai priimti šį iššūkį, o vėliau ir kitus.

- 5.1.** Sukirčiuokite visus pirmos pastraipos veiksmažodžius. Nurodykite, kuriems veiksmažodžiams taikėte priešpaskutinio skiemens taisyklę.
- 5.2.** Sukirčiuokite žvaigždute pažymėtus žodžius ir, remdamiesi atvirkštine priešpaskutinio skiemens taisykle, šių žodžių trečiąjį asmenį.
- 5.3.** Aptarkite paryškintų priešdėlinių veiksmažodžių kirčiavimą. Parašykite veiksmažodžio *pereiti* priešdėlio *per-* analogų ir sukirčiuokite.
- 5.4.** Parašykite veiksmažodžių *draugauti*, *-auja*, *-avo*, *įsiskirti*, *-ija*, *-ijo*, *įgyvendinti*, *-dina*, *-dino* priesagų analogų ir sukirčiuokite.
- 5.5.** Pagrįskite teiginį, kad esamojo ir būtojo laiko vienaskaitos 1-ojo ir 2-ojo skiemens kirčiavimas priklauso nuo 3-iojo asmens kirčio vietos ir priegaidės.

6 Pašnekovo Žano Vanjė atsakymams trūksta žurnalisto klausimų. Jie gali būti išplėstiniai tarsi pašnekesys. Žurnalistas klausdamas gali pristatyti situaciją, komentuoti. Suformuluokite šiuos klausimus. Pridėkite ir savo klausimą. Sukirčiuokite veiksmažodžius. Jei reikia, naudokitės elektronine kirčiuokle ar žodynais. Neaiškias vietas aptarkite su mokytoju.

Kirčiavimo įgūdžių įtvirtinimas

— Mokymosi tikslai

Susipažinsite su sudėtingesniais kirčiavimo atvejais – dalyvių, padalyvių, pusdalyvių irrieveiksmių kirčiavimu.

— Stebime

Perskaitykite rašytojo Valdo Papievio mintis ir atsakykite į klausimus, atlikite užduotis.

Ėjimas – tai mąno namai. Ji tikresni už namus, tūrinčius pāmatu, stoga iř sėnas. Namai, tūrintys pāmatu, stoga iř sėnas, yrā tariami. Sustojęs ař įsikūres, prarasi namus. Namuose gālima būti, bēt negālima juosē įsikūrti. Jiē – tik laĩkinas priėglobstis, tikriėji tāvo namai – eiti. Eiti iř eiti. Eiti bē gālo. Į šiuos tāvo namus niėkas nepasikėsiņs, jū niėkas sugriāuti nē sudėginti negāli. Iř mēs juosē nesurandami. Mēs juosē kaip aņt akiračio linijos tūpintis paūkštis – nutōlstantis, priartėjus taikikliui.

Žiņgsniai taři vinis plaktukū kaĩs, kaĩ įžeņgs į miestēlį, nesustodami praeis prō bažnyčia, kaĩ sliņks paleĩ panorāminį vaĩzdą vėriančia akmenū tvōrā.

1. Kurie pažymėti veiksmažodžiai yra dalyviai, padalyviai ir pusdalyviai?
2. Iš kurios veiksmažodžio formos – bendraties, esamojo, būtojo kartinio laiko – jie padaryti? Persirašę veiksmažodžius, šalia nurodykite pamatinę formą ir ją sukirčiuokite.
3. Nustatykite, kurios išvestinės veiksmažodžio formos išlaikė pamato kirčio vietą ir kirtį, o kurios neišlaikė ir kaitant kirtis atsirado galūneje arba kamiene.

— Aiškinamės

Išvestinių veiksmažodžių formų kirčiavimas priklauso nuo veiksmažodžio darybos ir asmenuotės. Prisiminkite asmenuotes, kurios nustatomos pagal esamojo laiko trečiojo asmens galūnę: 1-oji asmenuotė su galūne *-(i)a* (*perka*), 2-oji su galūne *-i* (*myli*), 3-ioji su galūne *-o* (*mato*).

Veikiamieji dalyviai ir padalyviai išlaiko kirtį ir priegaidę tų formų, iš kurių yra padaryti: *sāko* – *sākantis*, *sākanti* ir *sākant*; *sāke* – *sākęs*, *sākiusi* ir *sākius*. Visais atvejais kirtis yra pastovus: *sākančio*, *sākančiam*, *sākantį*, *sākančiu*, *sākančiame*, *sākantys*, *sākančiu*, *sākantiems*, *sākančius*, *sākančiuose*.

Neveikiamieji dalyviai kirčiuojami dvejopai. Vieni išlaiko pamatinio veiksmažodžio kirčio vietą ir kirčiuojami pastoviai pagal 1-ąją kirčiuotę (*mātomas* (1), *mātomiems*, *mātomuose*), o kiti kirčio vietos neišlaiko ir kirčiuojami nepastoviai (*pirktas* (4), *pirktiems*, *pirktūs*; *peřkamas* (3^b) *peřkamiems*, *peřkamus*). Susipažinkite su jų daryba ir kirčiavimu.

Neveikiamųjų dalyvių kirčiavimas				
Pamato kirčio vietos išlaikymas	Kirčiavimas	Pamatinis veiksmažodis	Pavyzdys	
Neišlaikoma	Nepastovus	Dviskiemenis 1-osios asmenuotės	<i>peřka</i> <i>piřkti</i> <i>láukti</i>	<i>peřkamas, perkamà (3^b)</i> <i>piřktas, pirktà (4)</i> <i>láuktas, lauktà (3)</i>
	(pagal 3 ir 4 kirčiuotę)	Dviskiemenis 2-osios asmenuotės	<i>mýli</i>	<i>mýlimas, mylimà (3^a)</i>
Išlaikoma	Pastovus	Dviskiemenis 3-osios asmenuotės	<i>māto</i>	<i>mātomas, mātoma (1)</i>
	(pagal 1 kirčiuotę)	Daugiaskiemenis	<i>skaičiuoja</i> <i>skaičiuoti</i> <i>mylėti</i> <i>matýti</i>	<i>skaičiuojamas, skaičiuojama (1)</i> <i>skaičiuotas, skaičiuota (1)</i> <i>mylétas, myléta (1)</i> <i>matýtas, matýta (1)</i>

Įvardžiutiniai dalyviai dažniausiai kirčiuojami pagal tą patį modelį kaip ir paprastieji: pastovųjį (*skaičiuojantis – skaičiuojantysis, skaičiuojančioji; matýtas – matýtasis, matýtoji*) ir nepastovųjį (*piřktas – pirktàsis, pirktojį; peřkamas – peřkamàsis, peřkamóji*). Tik įvardžiutiniai esamojo laiko veikiančios rūšies dalyviai, padaryti iš dviskiemenių, ir neveikiančios rūšies dalyviai, padaryti iš 1-osios kirčiuotės paprastųjų dalyvių, gali būti kirčiuojami ne tik pastoviai, bet ir kaitant turėti skirtingą kirčio vietą (kamiene arba galūnėje). Susipažinkite su jų daryba ir kirčiavimu.

Įvardžiutinių esamojo laiko dalyvių, padarytų iš 1 kirčiuotės dalyvių, kirčiavimas				
Rūšis	Pamatinis dalyvio veiksmažodis	Darybos pakopos	Pastovus kirtis kaitant	Nepastovus kirtis kaitant
Veikiamoji	Dviskiemenis 1-osios asmenuotės	<i>dírba – dírantis (1)</i>	<i>dírbantysis, dírbančioji</i>	<i>dírbantýsis, dírbančioji</i>
	Dviskiemenis 2-osios asmenuotės	<i>tiki – tikintis (1)</i>	<i>tikintysis, tikinčioji</i>	<i>tikintýsis, tikinčioji</i>
	Dviskiemenis 3-osios asmenuotės	<i>gýdo – gýdantis (1)</i>	<i>gýdantysis, gýdančioji</i>	<i>gýdantýsis, gýdančioji</i>
	Daugiaskiemenis	<i>skaičiuoti – skaičiuojantis (1)</i>	<i>skaičiuojantysis, skaičiuojančioji</i>	
Neveikiamoji	Dviskiemenis 3-osios asmenuotės	<i>gýdo – gýdomas (1)</i>	<i>gýdomasis, gýdomoji</i>	<i>gýdomàsis, gýdomóji</i>
	Daugiaskiemenis	<i>gyvėna – gyvėnamas (1)</i>	<i>gyvėnamasis, gyvėnamoji</i>	<i>gyvenamàsis, gyvenamóji</i>

Pusdalyviai kirčiuojami dviem būdais. Susipažinkite su jų daryba ir kirčiavimu.

Pusdalyvių kirčiavimas				
Pamato kirčio vietos išlaikymas	Kirčiavimas	Pamatinė bendratis	Pavyzdys	
Išlaikoma	Pastovus	Daugiaskiemenė	<i>rašyti</i>	<i>rašýdamas, rašýdama, rašýdami, rašýdamos</i>
Neišlaikoma	Nepastovus	Dviskiemenė	<i>piřkti</i>	<i>piřkdamas, pirkdamà, pirkdami, pirkdamos</i>

Prieveiksmiai kirčiuojami įvairiai. Svarbūs yrarieveiksmiai su priesaga *-(i)ai*, kurių kirčio vieta sutampa su pamatinio būdvardžio (dalyvio) naudininko kirčio vieta: *pigiems – pigiai, baltiems – baltaĩ, riebiems – riebiaĩ, sūriems – sūriaĩ, saldiems – saldžiaĩ ir laimingiems – laimingai, mātomiems – mātomai*. Išimty: *greĩtai* (nors *greitiems*);rieveiksmiai su galūne *-us*, o šaknyje su ilguoju balsiu ar dvigarsiu (*ryškùs – rýškiai, drąsùs – drąšiai, tingùs – tiňgiai, tylùs – týliai*);rieveiksmiai iš neveikiamųjų dalyvių (*neĩgiamai, supraĩtamai, tiňkamai, reĩkiamai, nemókamai*). Kai kuriuosrieveiksmius galima kirčiuoti

pasirinktinai: *įdomiaĩ* ir *įdõmiai*, *maloniaĩ* ir *malõniai*, *paslaugiaĩ* ir *paslaũgiai*, *patogiaĩ* ir *patõgiai*, *pavydžiaĩ* ir *pavýdžiai*, *sąmonĩngai* ir *sąmoningai*, *sąžinĩngai* ir *sąžiningai*, *teisėtai* ir *téisėtai*. Kirčiavimo rekomendacijas galima rasti Valstybinės lietuvių kalbos komisijos puslapyje www.vlkk.lt.

— Įtvirtiname

1 Sukirčiuokite išvestines veiksmažodžių formas ir paaiškinkite.

Nepuõšia – nepuošiamas, nepuošiamą, nepuošiant; vėda – vedamas, vedama, vedant; prąkalba – prakalbantis, prakalbanti, prakalbant; paskėlbia – paskelbiantis, paskelbianti, paskelbiant; pėrtraukia – pertraukiantis, pertraukianti, pertraukiant; apskũsti – apskustas, apskusta, apskusdamas, apskusdama; pėrtraukti – pertrauktas, pertraukta, pertraukdamas, pertraukdama; ląukti – lauktas, laukta, laukdamas, laukdama, laukdami, laukdamos; vėžė – vežęs, vežusi, vežus; nėšė – nešęs, nešusi, nešus.

2 Garsiai perskaitykite žodžių junginius su įvardžiuotiniais neveikiamosios rūšies dalyviais ir atlikite užduotis.

Šnekamõji kalbą, menamõji kalbą, klausiamĩeji sakinią, tariamõji nũosaka, laukiamąsis kambarỹs, nurõdomieji ir skiriamĩeji ženklą, nemokamĩ pókalbiai, vaizduojamasis mėnas, sprogstamõji mėdžiaga, geriamąsis vanduõ, ramĩnamieji váistai, válgomõji druską, kraĩntomõji gumą.

- 2.1. Parašykite pamatinį esamojo laiko veiksmažodį ir paprastą vyriškosios ir moteriškosios giminės dalyvį. Jūs sukirčiuokite. Kurie įvardžiuotiniai dalyviai išlaiko paprastojo kirčio vietą? Kodėl?
- 2.2. Kuriuos žodžius kirčiuotumėte kitaip? Aptarkite šių žodžių kirčiavimą.
- 2.3. Sugalvokite 7 panašius pavyzdžius ir sukirčiuokite. Kirčiavimą patikrinkite naudodamiesi elektronine kirčiuokle.

3 Garsiai perskaitykite išlinkniuotą dalyvį *nemókamas, nemókamà* (3^a) ir su skirtingais linksniais parašykite 7 sakinius. Taisyklingai kirčiuodami perskaitykite sakinius draugui. Įvertinkite, ar draugas skaitydamas nesuklydo.

Vienaskaita	Daugiskaita
V. nemókamas, nemókamà	nemokamĩ, nemókamos
K. nemókamo, nemókamõs	nemokamũ, nemokamũ
N. nemokamám, nemókamai	nemokamĩems, nemokamóm̃s
G. nemókamą, nemókamą	nemókamus, nemokóm̃as
Įn. nemókamu, nemókama	nemokamaĩs, nemokamomĩs
Vt. nemokamamė, nemokamojė	nemokamuosė, nemokamosė

4 Į Valdo Papielio romano „Vienos vasaros emigrantai“ ištrauką įrašykiterieveiksmių su priesaga *-(i)ai*. Sukirčiuokite juos. Kuo remdamiesi kirčiavote – pamatinio žodžio naudininku, žodynais, elektronine kirčiuokle ar Valstybinės lietuvių kalbos komisijos rekomendacijomis?

Yra miestų, kuriuose ..... gimstame, yra miestų, į kuriuos ..... studijuoti ..... išvažiuojame, yra miestų, iš kurių ..... išsikraustome ir į kuriuos ..... įsikraustome, yra miestų, kuriuose ..... gyvena mūsų draugai, yra miestų, kuriuose mes neturime nė vieno pažįstamo, yra miestų, kuriuos mes per atostogas su kelionių

vadovais ..... aplankome, yra tokių, į kuriuos niekada nenuvyksime ir kuriuos ..... pažinsime tik iš žemėlapiuose pažymėtų vardų, – yra mums artimesnių ir visai svetimų miestų, yra begalės visokių miestų, kuriuose ..... gyvena įvairių spalvų, įvairiomis kalbomis ..... šnekantys žmonės, ir tarp tų tūkstančių, dešimčių tūkstančių miestų yra vienui vienas, vienintelis miestas, kuris yra tavo, kurį susirasti – tai susirasti save.

— Apibendriname

5 Raiškiai perskaitykite tekstą, parengtą pagal Valdo Papievio romaną „Vienos vasaros emigrantai“, ir pasirinkite tinkamą kirčiavimo variantą. Atsakykite į klausimus, atlikite užduotis.

1. Miėstai – kaip žmónės. 2. (Ýra, Yrà) miėstų, kuriuõs dár nepervažiavęs **tučtuojau** (pamiřšti, pamirřti), lýg išvìs jũ būtum nemãtes*. 3. Yrà miėstų, kuriuõs tũ įsimýli ir kuriẽ įsimýli tavè. 4. Yrà miėstų, kuriũ žmónės, tãu rėgis, (nuskriaũsti, nuskriausti). 5. Yrà miėstų, kuriũ gyvėntojams tũ pavýdi, klãusdamas savėš, kodėl tãu nebũvo (lémta, lemta) gĩmti čiã. 6. Yrà miėstų, kuriuose nèt gyvėndamas jautĩesi svėtimas, o yrà tokiũ, pũ kuriuõs váikřtant* tãu ródosi, kãd esĩ mylimũ (3^a) draugũ namuose. 7. Viena diėnã juokais jĩs pasikriřktijo (vĩenos, vienõs) vãsaros emigrãntu. 8. Tadã nẽ (nujaũsti, nujausti) nenũjautè, jóg řis miėstas jĩ taip užbuřs. 9. Išsigaũbiančių árku, Eifelio bókřto, naktyjè řvýtĩnčio* kaip iš řiaudėliũ nupinto (3) lietũviřsko sũdo, miėstas jĩ taip paveřgs, kãd iš emigrãnto **nelauktai netikėtai** tãps imigrãntu. 10. Iř nè vienõs vãsaros, õ daũgelio mėtũ. 11. **Paskui** įsitĩkins, kãd jĩs – jokiã išimtis. 12. **Ilgainiui** susipažiĩns sũ nè vienu, čiã atvažiãvusiu* ir **staiga** pajũtusiu*, kãd išvažiũot (nebegalĩ, nebegãli). 13. Manỹs, kãd visĩ jĩè, nèt vĩenas kĩto nepažiřtantys*, sudãro bendrũomenę. 14. Žinójimas, kãd ři, teguĩ niėkur neužregistruota (1) ir niekadã nesusirenkanti*, tik nũojautũ ir numãnymũ saistoma (1), egzistũoja, sunkiaĩs akĩmirksniais jĩ guõs. 15. Iř vĩs dėltõ manỹs, kãd geriaũ bũtũ řiõ miėsto nepažiĩnes*: jamè trũks namũ, bèt võs parvažiãvęs į namũs, imĩs ilgėtis palikto (3^b) miėsto. 16. Negalės palikti pasãuliu, kuriũ, laĩkui bėgant*, řiamè miestè prisikuřs. 17. Atródys, nè jĩs pasiriĩko řĩ miėstã, õ miėstas pasiriĩko jĩ. 18. Iř iš tiesũ, kàs gĩ kã pasirenka: miėstai mũs ar mės – miestũs?

-
- 5.1. Remdamiesi kirčiuotėmis taisyklingai sukirčiuokite neveikiamosios rũšies dalyvius. Parařykite ir sukirčiuokite jũ vyriřkãjã ir moteriřkãjã vienaskaitos vardininko, įnagininko, vietininko ir daugiskaitos kilmininko, vietininko formas.
  - 5.2. Žodyne pateikiami veiksmažodžio *saistyti* kirčiavimo variantai: *saistýti, saĩsto, saĩstè* ir *sãistyti, sãisto, sãistè*. Kuriuo pamatiniu žodžiu rėmėtės kirčiuodami 14 sakinio dalyvį?
  - 5.3. Nustatykite, ar žvaigždute pažymėtos veikiamosios rũšies formos ir padalyviai išlaiko pamato kirtį ir priegaidę. Pamatinį žodį sukirčiuokite.
  - 5.4. Koks 5 ir 6 sakinyje esančių pusdalyviũ kirčiavimas – pastovus ar nepastovus? Kaip nustatėte?
  - 5.5. Kodėl giminiřkus veiksmažodžius *nepervažiãvęs* (2 sakinytis) ir *parvažiãvęs* (15 sakinytis) kirčiuojame skirtingai?
  - 5.6. Argumentuotai paaiřkinkite 9 sakinyje esančio veikiamosios rũšies dalyvio *iřsigaũbiančių* kirčiavimã.
  - 5.7. Sukirčiuokite paryřkintusrieveiksnius. Kuo rėmėtės kirčiuodami? Kirčiavimã pasitikrinkite elektroninėje kirčiuoklėje ar žodyne.
-

6 Pasidalykite į grupes ir sudarykite sąrašã miesto ypatumũ, kurie traukia žmones įsikurti ar apsistoti mieste. Raskite argumentũ. Gautus rezultatus pristatykite klasei.

Skyriaus apibendrinimas

— Mokymosi tikslai

Įtvirtinsite kirčiavimo įgūdžius ir įvertinsite savo žinias. Aptarsite interviu žanrą ir mokysitės imti interviu.

- 1 Garsiai perskaitykite interviu ištrauką su knygos „Dora lyderystė“ autoriumi Aleksandru Havardu. Atsakykite į klausimus, atlikite užduotis.**

Kokia yra jūsų asmeninė (2) lyderystės (2) patirtis? Kokių lyderių esate sutikę?

Kiekvieno žmogaus didybė (1) priklauso nuo jo asmenybės (1), temperamento (2), charakterio. Esu sutikęs daugybę didžių žmonių. Politikoje didis žmogus yra tas, kuris skleidžia naujas idėjas (1), sukelia pokyčius, sako tiesą (4). Verslininko didybė – tai troškimas kitus žmones (3) padaryti didžius ir turtingus.

Nesakyčiau, kad yra koks nors lyderio stilius, kurį turėtum kopijuoti. Lyderystė – tai buvimas savimi. Tu privalai gerai pažinti save – savo ribas ir stiprybes. Tik tada gali būti lyderiu, nepaisančiu*, ar kiti daro tą patį. Lyderis eina savo keliu. Lyderystė, apie kurią kalbu, yra skirta* kiekvienam (3).

Paprastai lyderystę siejame su galia, troškimu (2) valdyti kitus. Kas skiria galios siekį nuo lyderystės?

Žiniasklaida nuolat rašo apie lyderius, bet dažniausiai jie tėra tik bosai, o ne lyderiai! Jie turi formalią valdžią, bet ne visada autoritetą. Lyderystė nėra tapati valdžiai. Arba kitaip sakant, lyderio valdžia nėra jam suteiktoji galia. Tai ne pozicija, užrašyta* ant vizitinės kortelės.

Lyderio valdžia kyla iš autoriteto, kuris įgyjamas* ugdant* dorybes. Nega vien norėti daryti gera, negana išpažįstamų* vertybių. Norint* žinoti, kaip daryti gera, ir nepritrūkti jėgų, reikia ugdytis proto, širdies ir valios dorybes. Štai kodėl šiandien tokia svarbi dorybėmis grįsta lyderystė.

Knygoje jūs primenate tai, ką esame beveik pamiršę*. Jūs kalbate apie dorybes, antai apie nuolankumą – tai kiek netikėta.

Drąsa, savitvarda, teisingumas laikytinos* svarbiausiomis dorybėmis. Vadinasi, privalai pirmiausia jas išsiugdyti. Paskui prireikia didžiadvasiškumo ir nuolankumo. Be šių proto ir valios dorybių neprabyla širdis. Nuolankumas lyderiaujant yra tarnavimo žmonėms dalis, padedanti jiems tapti didieji. Jei tu vedi žmones, jie išsiskleidžia. O jei vedami* žmonės neauga, tu juos klaidini. Tad vesti kitus yra moralinė veikla, kurioje įgyvendinama žmogiška prigimtis. Jeigu to nesieki, tu meluoji.

Ką galvojate apie naująją kartą?

Intensyviai vesdamas* lyderystės mokyimus visamė pasaulyje, matau, kad jaunoji kartà yra nuostabi. Jaunimas gėba **džiugiai** pasiaukoti ir nori suprasti lyderystę kaip žmogaus misiją. Jaunuoliai **aktyviai** ieško, ką daryti,

pažinus savo trūkumus ir talentus, pasaulio iššūkius, kaip **tinkamai** imtis atsakomybės už gyvenimą, kaip **sąžiningai** tarnauti kitiems. Jiė **drąsiai** svajója, kàd **laimingai** judétų pirmyn.

- 1.1. Remdamiesi nurodyta kirčiuote taisyklingai sukirčiuokite žodžių formas tekste.
- 1.2. Kaip tekste tarėte žodžius *lyderystė, didybė, kiekvieno, pokyčius, išsiskleidžia, iššūkius*? Kokių tarties reikalavimų reikia paisyti?
- 1.3. Sukirčiuokite ir nustatykite žvaigždute pažymėtas išvestines veiksmažodžio formas. Kuria pamatine forma remiamasi jas kirčiuojant?
- 1.4. Kurios paryškinto dalyvio *grįstas, grįstà* (4) linksnių formos kirčiuojamos pagal priešpaskutinio skiemens taisyklę? Parašykite ir sukirčiuokite jas.
- 1.5. Išrinkite iš A. Havardo atsakymo į trečią klausimą visus 2-ojo ir 3-iojo asmens veiksmažodžius. Išasmenuokite jų (išskyrus beasmenį veiksmažodį *prireikia*) esamojo laiko vienaskaitą ir sukirčiuokite.
- 1.6. Paaiškinkite paskutiniame A. Havardo atsakyme paryškintųrieveiksmių kirčiavimą. Koku pamatinio žodžio linksniu galima remtis kirčiuojant?
- 1.7. Įvertinkite elektronine kirčiuokle sukirčiuotą paskutinį pašnekovo atsakymą. Kuriuos žodžius kirčiuotumėte kitaip ir kodėl? Kurį taisyklingo kirčiavimo variantą jūs renkatės kalbėdami: *sąžiningai ar sąžiningai*?
- 1.8. Pagrįskite teiginį, kad veiksmažodžio kirčiavimo sistemai svarbios bendraties, esamojo ir būtojo kartinio laiko 3-iojo asmens formos.
- 1.9. Pagrįskite teiginį, kad priešpaskutinio skiemens taisyklė netaikoma, jei asmenuojamojo žodžio priešpaskutinis dėmuo yra nekirčiuotas, tvirtapradis ar kirčiuotas tolesnis nuo galo skienuo.

2 Aptarkite skaitytame tekste išsakytas mintis. Raskite vietas, kurios vertos dėmesio, su kuriomis sutinkate, dėl ko abejojate, kam prieštaraujate. Jei turite atspausdintą tekstą, galite žymėti sutartiniais ženklais: !, V, ?, X.

3 Prisiminkite, kas yra būdinga interviu žanrui, ir aptarkite skaitytą interviu ištrauką.

- 3.1. Interviu – žurnalisto pokalbis su kuriuo nors asmeniu, skirtas viešai spaudai. Kodėl kalbama su Aleksandru Havardu? Kuo jis įdomus? Koks žurnalisto ir pašnekovo vaidmuo?

- 3.2. Imdami interviu, žurnalistai siekia gauti informacijos, analizuoja problemą, nori išsiaiškinti reiškinį, sužinoti nuomonę, pristatyti ar papasakoti apie žmogų ir pan. Koks šio interviu tikslas? Kokia pokalbio tema? O gal temų daugiau?
- 3.3. Žurnalistas interviu gali pateikti kaip tiksliai užrašytą dialogą ar kalbinto žmogaus monologą. Taip pat gali laisvai perpasakoti pokalbį, papildyti savo įspūdžiais, aprašyti aplinkybes, pateikti savo nuomonę. Kaip parengtas šis interviu?
- 3.4. Apibūdinkite interviu struktūrą (pavadinimas, pristatomasis įvadas, klausimai, atsakymai, intarpai, pabaiga), aplinkybes, kryptį, etiketo paisymą, kalbos gyvumą, sakinių pobūdį.

4 Pasirenkite pokalbiui apie lyderystę ir paimkite interviu iš klasės draugo. Remkitės patarimais, kaip ruošti interviu.

- 4.1. Iš lapelių šūsnies išsitraukite klasės draugo vardą, kuris bus jūsų interviu pašnekovas. Pagalvokite, ką žinote apie jį.
- 4.2. Užrašykite jam skirtus septynis klausimus, kurie gali būti anketiniai, pašnekosiu, su situacijos pristatymu, klausėjo komentarais. Penki klausimai turi būti pagrindiniai, susiję su tema, o du klausimai – papildomi. Neužduokite klausimų, į kuriuos galima atsakyti „taip“ ar „ne“, kurių atsakymus žinote iš anksto. Klausimai turi jums rūpėti. Jie turi atskleisti charakterį, skatinti diskusijas.
- 4.3. Pagalvokite, kaip imdami interviu fiksuosite medžiagą – darysite garso, vaizdo įrašą, užsirašysite. Priemonės aptarkite kartu su mokytoju.
- 4.4. Raskite tinkamą vietą pokalbiui.
- 4.5. Sugalvotus klausimus užduokite klasės draugui. Atidžiai klausykitės pašnekovo, neleiskite savo mintims nuklysti. Nesiblaškykite. Sekite pokalbio kryptį ir reaguokite. Jeigu kas jus sudomino, paprašykite papasakoti plačiau. Jei ko nesupratote, pokalbio pabaigoje perklauskite. Baigę imti interviu paklauskite, gal pašnekovas norėtų ką nors pridurti. Padėkokite ir išsaugokite įrašą.

— **Įsivertiname**